

הנהגת דבר
 הרע נפתח ב'ק'
 'הוא ר' (הנצי"ב)
 הנהגת דבר

[וְהָיָה אִמְרוֹ בְּ(בְרֵאשִׁית) רַבָּה שֶׁנֶּעֱנַשׁ יַעֲקֹב אֲבִינוֹ
 עַל שֶׁגָּרַם לַעֲשׂוֹ שְׁצַעֵק צַעֲקָה גְדוּלָה וּמְרָה וְזֶה הֵבִיא שְׁמֵרְדֵכִי
 צַעֵק צַעֲקָה גְדוּלָה וּמְרָה
 קָשָׁה עַל מָה זֶה נֶעֱנַשׁ בְּצַעֲקַת עֲשִׂיּוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁגָּרַם לִיצְחָק אֲבִיו
 הַצַּדִּיק, שֶׁחָרַד חֲרָדָה גְדוּלָה? אֲבָל הַעֲנִין דְּלֵהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֵבִירָה לְשִׁמְהָ יֵשׁ
 לְהִיזְהֵר הַרְבֵּה שֶׁלֹּא לִיהְנֹת מִמֶּנָּה כְּלוּמַם] וְלֹא דְמִי לַעֲוֹשֵׂה מִצְוָה, דֹּאֲף
 עַל גַּב שֶׁנֶּהֱנָה גַם כֵּן, הַמִּצְוָה עוֹמֶדֶת בְּמִקּוּמָהּ. מָה שֶׁאֵין כֵּן עֵבִירָה
 לְשִׁמְהָ, [הֵנָּה שֶׁמִּגִּיעַ לְהַגּוֹף מִזֶּה בְּעַל כְּרַחוּ הוּא עֵבִירָה, וְכַמְבֹּאֵר
 בִּיבְמוֹת קֵג ע"א וְנִזְיָר כֵּג ע"ב, גְּבִי הָאֵי שֶׁאֲמָרוּ, "גְּדוּלָה עֵבִירָה לְשִׁמְהָ".
 וְרֵאִיָּה מִיֵּעַל. וּמִקְשָׁה "וְהָיָה קָא מִתְּהַנִּי מִעֵבִירָה?". וְאֲף עַל גַּב שׁוּדָאֵי
 רִשְׁאָה הִיתָה מִשׁוּם פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכְּתַבּוּ הַתּוֹסֵפּוֹת, מְכַל מִקּוּם לֹא
 הִיתָה מִשְׁתַּבַּחַת עַל זֶה, מִשׁוּם דֵּהֲנָה שְׂכוּזָה נַחֲשַׁבַת לַעֲוֹן. [וְהִכִּי נִמִּי
 בְּעֵבִירָה לְשִׁמְהָ שֶׁעֲשָׂה יַעֲקֹב, לֹא נִהְנָה כֹּלל בְּשַׁעַת שֶׁחָרַד יִצְחָק, וְבוּדָאֵי
 נִצְטַעַר עַל זֶה, אֲבָל אֲנוֹס הִיָּה. מָה שֶׁאֵין כֵּן עַל צַעֲקַת עֲשִׂיּוֹ, שֶׁמַּח בְּלִבּוֹ,
 עַל כֵּן נֶעֱנַשׁ, שֶׁהָרִי גָרַם זֶה עַל יְדֵי עֵבִירָה שֶׁל שֶׁקֶר, וְאֲסוּר לִיהְנֹת מִזֶּה].

'טובים לך וטובים לבניך: טובים לך, שאתה
 ת הברכות; טובים לבניך, שמתכפרים על ידם ביום הכיפורים'.
 הנצי"ב: 'והוא פלא. מה שייכות אלו הגדיים לשני שעירי יום
 יום?'. והוא משיב: 'אלא כך העניין'. [דיש לדעת דכל מדה רעה
 ה המה בכלל היצירה, שברא ה' גם אותם, כדכתיב "יוצר אור
 ורא רע" [ישעיהו מה, ז], ועל כן יש בהם איזה טוב. והרי זה
 לסם המות, דודאי מזדמן עתים שהוא סם חיים לחולה, ומכל
 קרא סם המות, משום שעל פי רוב הוא ממתית. וגם בעת שנצרך
 מש לחיים, נדרש דקדוק גדול על פי הרופא ובצמצום, שלא יוסיף
 ויא ויסתכן. כך כל מדה רעה, המה טובים לשעה רצויה, רק
 הר שלא להשתמש במדה זו, שלא יוסיף על הצורך. והנה הגיעה
 יעקב אבינו להשתמש במידת השקר וערמימות, והרי זה עבירה
 אשר גדולה היא בזמנה כמו מצוה עצמה. וכיוצא בזה שני
 ; האחד לשם, הוא קדושה; והאחד לעזאזל, הוא כעין קרבן
 הטומאה, חס ושלום, והוא מטמא. אבל מכל מקום בעתו
 שצוה ה', הרי זו מצוה, כמו השעיר לה'. והיינו דברי רבקה,
 שני גדיים וגו', כמו שני שעירי יום הכיפורים, אחד לשם ואחד
 , שניהם שוין במצותן, אף על גב שזה לקדושה וזה להיפך. כך
 מידות שיעקב עושה: האחת האמת, בקיום מצות אמו; והשנייה
 שמרמה אביו - שניהם נחשבים למצוה ולהביא על ידן את

Harchev Davar, by the N'tziv, Rav Naftalie Tzvi Yehuda Berlin Genesis, chapter 27, verse 9

One must know that every evil character trait in the world is part of God's creation... and therefore all of them contain a certain aspect of good. Behold, this is similar to poisonous drugs that may sometimes have medicinal uses for certain illnesses... However, when they are used to promote healing, the doctor must exercise great care and must use them sparingly, lest he err and endanger the patient.

So it is with all the evil character traits: They are good under certain circumstances; however one must be sure to employ them only under the guidance of an expert authority and only sparingly, in order not to go further than is necessary.

Now behold, the time arrived for Ya'acov to employ the trait of deception and cunning, and indeed in his case it was (permitted as) a "transgression for a noble purpose"

However, in Midrash Raba it is said that Ya'acov was punished for causing Esau to cry with a great and bitter cry, and this ultimately brought about the bitter cry of Mordechai. Now this is seemingly difficult: Why was he punished for Esau's cry more than for the terrible consternation that he caused his saintly father?

Rather the matter is that in the employment of a "transgression for a noble purpose" one must be exceedingly careful not to derive any personal pleasure or benefit from it at all... Personal pleasure or benefit that one derives makes it a (forbidden) transgression, as is explained in Tractate Yevamot, page 103a, and in Tractate Nazir, page 23b...

In this case Ya'acov derived no personal benefit or pleasure from the great consternation that he caused his father; rather he was certainly quite pained by it but he had no choice. Such was not the case concerning the cry of Esau - he rejoiced in his heart and was therefore punished, for he derived pleasure as a result of his deception, and that is forbidden.